

ТИПТІК ОҚУ БАҒДАРЛАМАСЫ

(Жоғарғы кәсіби білім)

ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ЖАРИЯ ҚҰҚЫҚ

5В030200 - «Халықаралық құқық»
бакалавриат мамандығы бойынша

4 несие

Қазақстан Республикасы білім және ғылым министрлігі
Астана
2017

АЛҒЫ СӨЗ

1. «Құқық» мамандықтар тобы бойынша оқу-әдістемелік секциясымен, «КАЗГЮУ Университеті» АҚ-ның Заңгерлерді бағалау және сертификатау бойынша бюросының қолдауымен **ДАЙЫНДАЛҒАН ЖӘНЕ ЕНГІЗІЛГЕН.**
2. Республикалық жоғары және ЖОО кейінгі білім беру оқу-әдістемелік кеңесінің 2016 жылғы 30 шілдедегі хаттамалық шешімімен **БЕКІТІЛГЕН ЖӘНЕ КҮШІНЕ ЕНГІЗІЛГЕН.**
3. **АЛҒАШҚЫ РЕТ ЕНГІЗІЛГЕН.**
4. Типтік оқу бағдарламасы Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2012 жылғы 23 тамыздағы №1080 қаулысымен бекітілген мемлекеттік жалпыға міндетті білім беру стандарттарына сәйкес әзірленген және Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2013 жылғы 16 тамыздағы №343 бұйрығымен бекітілген 5В030200 - «Халықаралық құқық» мамандығы бойынша «Жоғары білім берудің типтік оқу жоспарымен» әзірленді.

Бұл типтік бағдарлама «Құқық» мамандықтар тобы бойынша оқу-әдістемелік секциясының рұқсатынсыз көбейтіле және таратыла алмайды.

МАЗМҰНЫ

I. Түсіндірме хат	4
II. Дәріс сабақтарының тақырыптары	8
III. Тәжірибелік (семинар) сабақтарының тақырыптары	14
IV. Өзіндік дербес оқуға қалдырылған тақырыптардың тізімі	16
V. Ұсынылатын әдебиеттер тізімі	17
VI. Үлгі оқу бағдарламасының авторлары	19

I. Түсіндірме хат

Мемлекеттердің, халықаралық үкіметаралық ұйымдардың және құқықтың басқа да субъектілерінің тәжірибелік қызметінің үрдісінде қалыптасқан құқықтық нормалардың жиынтығы халықаралық құқықты құрайды. Ұлттық құқықтан халықаралық құқықтың айырмашылығы, халықаралық құқық халықаралық шарттардың, халықаралық әдет-ғұрыптардың және жалпы қағидалардың халықаралық құқықта толық немесе шектелген құқықсубъектілігі бар субъектілермен қолданылуын және орындалуын қамтамасыз етуге бағытталған вертикалды емес горизонталды жүйе болып табылады. Оған қарамастан, кейбір жағдайларда халықаралық құқықтық нормалардың бенефициарлары болып заңды және жеке тұлғалар табылады. Мысалы, Қазақстан Республикасымен 2005 ж. 28 қарашасында № 91 ратификацияланған 1966 ж. 16 желтоқсанда қабылданған Азаматтық және саяси құқықтар туралы халықаралық пактінің нормалары. Аталған шарттың нормалары Қазақстанның Жоғарғы соты өзінің 2008 ж. 10 маусымдағы № 1 нормативтік қаулысында анықталғандай өздігінен орындалатын нормаларға жатады және Қазақстан Республикасының аумағында тікелей қолданылуы тиіс. Яғни, халықаралық жария құқықтың нормаларың адресаттары тек мемлекеттер, мемлекет тәріздес құрылымдар мен халықаралық ұйымдар емес, кейбір жағдайларда жеке және заңды тұлғалар.

«Халықаралық жария құқық» оқу пәнінің **мақсаты** 5B030200 «Халықаралық құқық» мамандығының студенттерінің мемлекеттер, мемлекет тәріздес құрылымдар, халықаралық ұйымдар және кейбір жағдайларда жеке және заңды тұлғалар субъектілерінің арасындағы жария құқықтық сипаттағы қатынастар саласындағы халықаралық құқық нормаларын қолданудағы білімдер, дағдылар мен қабілеттерді алу болып табылады.

«Халықаралық жария құқық» пәнінің **міндеттері**: халықаралық шарттар, әдет-ғұрыптар мен халықаралық құқықтың жалпы қағидаларына айналған халықаралық құқықтың нормаларының қалыптасу және қолдану үрдісі, мемлекеттердің, мемлекет тәріздес құрылымдардың және халықаралық ұйымдардың құқыққабілеттілігі, мемлекеттік егемендіктің аумақтық аспектісі, мемлекеттік егемендіктің персоналды аспектісі (халықаралық құқықтағы халық), юрисдикция, халықаралық дауларды бейбіт жолмен шешу, халықаралық құқық субъектілерінің жауапкершілігі саласында студенттерде дағдылар мен қабілеттерді қалыптастыру.

Оқу пәнінің **преквизиттеріне** «мемлекет және құқық теориясы», «Қазақстан Республикасының конституциялық құқығы», «шетел мемлекеттерінің мемлекет және құқық тарихы» пәндері жатады.

Постреквизиттерге «халықаралық жария құқық», «халықаралық ұйымдар құқығы», «дипломатиялық және консулдық құқық», «халықаралық

сауда құқығы», «халықаралық құқықтағы адам құқықтары», «халықаралық құқықтағы жауапкершілік» пәндері жатады.

Яғни, «халықаралық жария құқық» пәні студенттерге халықаралық құқықтық тәртіпті игертуге бағытталған кешенді құқықтық пән болып табылады. Студенттер халықаралық шарттардың жасалуы, орындалуы, тоқтата тұрылуы мен тоқтатылуына, халықаралық үкіметаралық ұйымдардың қызмет етуіне, адам құқықтарының халықаралық-құқықтық механизмдер арқылы қорғауына, халықаралық құқық субъектілерінің жауапкершілігіне қатысты сұрақтарды таңдау бойынша арнайы халықаралық-құқықтық оқу пәндерінің аясында қарастыра алады.

Курс барысында Конституцияның реформасына байланысты мемлекеттің құқықтық және саяси өміріндегі өзгерістер мен ҚР-да англосаксондық құқық жүйесінің нормаларының қолданылуына қатысты заманауи сұрақтар қарастырылады.

Аталған типтік оқу бағдарламасын жасау кезінде авторлар халықаралық құқық кафедрасының оқытушыларының тәжірибесі ескерілді. Сонымен қатар, Вроцлав университетінің (Польша Республикасы) Халықаралық және еуропалық құқық кафедрасының оқытушысы заң ғылымдарының доктор хаб., профессор Б.Мельник және заң ғылымдарының Ph.D. докторы Б.Кшанның тәжірибесі, сонымен қатар, Кембридж университетінің Г. Лаутерпахт атындағы Халықаралық құқық орталығының аға ғылыми қызметкері М.Н.Шоудың өзінің «*International Law*» (6th ed., Cambridge University Press, New York 2008) оқулығындағы құрылым мен мазмұнды жасаудағы әдістемелік тәсілі ескерілді.

Курс студенттерге келесі компетенцияларды беруге бағытталған:

Білім: 31. Халықаралық құқық пен оның функциясының мағынасын түсіну, халықаралық-құқықтық жүйенің құрылымын, мағынасын, түсініп, білу, сонымен қатар, халықаралық-құқықтық нормаларды және құқықтық аргументацияның нормаларын қолдану. 32. қайнар көздері, құрылымы, функциялары тақырыптары бойынша халықаралық құқықтың қалыптастыру және қолдану ережелері, оның ішінде халықаралық құқық субъектілері, территориясы, халықаралық құқықтағы жауапкершілік институттары және халықаралық құқықты ұлттық және халықаралық құқықтық жүйелерде қолдану бойынша білімдер алу.

Дағдылар: Н1. Мәселелерді шешкен кезде дәйектеуге қатысты, әсіресе заңи дәйектеуге қатысты мәселелерді шешкенде дұрыс және сауатты шешу. Н2. Ішкі және халықаралық сот шешімдерін, құқық саласындағы әдебиеттерді, мәліметтер базасында жинақталған ақпараттарды қолдану.

Құзыреттіктер: У1. Халықаралық құқықтық жүйесінің этикалық, экономикалық және саяси салдарларды ескеру. У2. Практикалық және құқықтық мәселелерді шешкенде тәуелсіз жәни сыңи ойлау.

«Халықаралық жария құқық» пәні оқу аясында «5В030200 – Халықаралық құқық» студенттеріне халықаралық құқық субъектілерімен

нормаларды қалыптастыру және қабылдау саласында қабілеттіктер, білімдер және машықтарға ие болу көзделеді. Жоғарыда көрсетілгендей, халықаралық құқық нормалары халықаралық құқықшығармашылық шарттарынан (ағылш. *law-making treaties*) мемлекеттер тәжірибесінде құқықтық норма ретінде танылатын (*opinio iuris sive necessitatis*), халықаралық құқық жүйесіне тән халықаралық құқықтың жалпы принциптері (мысалы, мемлекеттердің ішкі істеріне араласпау) және жалпы құқық принциптерінен «пайда болатын» ұлттық құқық жүйесінде қолданылатын (мысалы, *estoppel*, пропорционалдық принцип) жинақталған. Аталған нормалар мемлекеттерге, мемлекет тәріздес құрылымдарға, халықаралық ұйымдарға, сондай-ақ кейбір жағдайларда жеке және заңды тұлғалар үшін құқықтар мен міндеттемелерді туғызады.

Роберт Дженнингс профессордың пайымдауынша, британдық сыртқысаяси ведомствосының (ағылш. *the Foreign and Commonwealth Office*) заңды кеңесшісі Артур Ваттс «Оппенгейм халықаралық құқық» кітабының тоғызыншы басылымында, *pro tanto*, халықаралық құқық субъектілікке пайда болу үшін халықаралық құқық пен міндеттемелерге ие болу керек. Алайда, халықаралық құқықта құқық субъектіліктің болуына қарамастан, толық мөлшерде халықаралық құқық және міндеттемелерге ие болуды білдірмейді. Сондықтан бастапқы субъектілер ретінде мемлекеттер халықаралық құқықтық жүйеде шексіз құзыреттіктерге ие болады. Аталған құзыреттік тек басқа халықаралық құқық субъектілері құқықтарымен, халықаралық жалпы құқық императивтік нормаларымен (*ius cogens*), адам құқықтарын және қоршаған орта қорғау жалпы мүдделерімен шектелуі мүмкін. Әлбетте халықаралық ұйымдар халықаралық құқықтың туынды субъектілері ретінде шектелген құзыреттікке ие болады. 1996 жылдың 8 шілдедегі Біріккен Ұлттар Ұйымының Халықаралық Сотының *Legality of the Threat or Use of Nuclear Weapons* Консультативтік шешімінде халықаралық ұйымдар жалпы мақсатқа жетуде шектелген функциясы бар халықаралық құқықтың туынды субъектілері ретінде қарастырылады. Сондай-ақ, Халықаралық Әскери Трибунал практикасы көрсеткендей, Нюрнберг өсіндегі еуропалық мемлекеттердің басты әскери қылмыскерлерін жазалау практикасы, Қиыр Шығыс Халықаралық әскери трибунал, Бұрынғы Югославия бойынша қылмыстық трибунал, Бұрынғы Руанда бойынша қылмыстық трибунал, Халықаралық қылмыстық сот арқылы жеке тұлғаларды халықаралық құқық пен халықаралық қауымдастықпен тыйым салынған әрекеттер үшін жауапкершілікке тартылады. Осыған қарамастан, халықаралық құқық субъектілері арасында жеке және заңды тұлғалар көптеген халықаралық шарттардың бенефициарлары ретінде қарастырылады. Оларға мысал ретінде адам құқықтарын қорғау саласындағы халықаралық келісімдер және өздігімен орындалатын белгісіне ие болатын және ұлттық құқықтық жүйеде тікелей қолданылатын кейбір халықаралық инвестициялық келісімдер.

«Халықаралық құқық» пәнінің типтік оқу бағдарламасы «5B030200 – Халықаралық құқық» студенттеріне халықаралық құқық субъектілерімен

нормаларды қалыптастыру және қабылдау саласындағы қабілеттіктер, білімдер және машықтарға барынша ие болу және халықаралық құқықтық тәртіптің бөлек элементтерін оқыту қажетінсіз құрастырылған.

II. Дәріс сабақтарының тақырыптары

Тақырып 1. Халықаралық құқықтың құқықтық табиғаты

Халықаралық құқық түсінігі. Халықаралық құқықтың қалыптасу тарихы және оның бүгінгі күн халықаралық құқығының құқықтық табиғатына әсері. Халықаралық құқық ерекше құқық жүйесі ретінде. Халықаралық құқықтың ұлттық құқықтан айырмашылығы. Халықаралық жария құқығы мен халықаралық жеке құқық ара-қатынасы. Халықаралық құқықтың фрагментациясы және халықаралық құқықтағы автономды режимдердің құрылуы.

Міндетті әдебиет:

Международное право. Общая часть: учебник / И.И. Лукашук. - 3-е изд., перераб. и доп. - М.: Волтерс Клу-вер, 2005. Глава I §§ 1,2, Глава II, V

Витцум В.Г., Боте М., Дольцер Р., Кляйн Э., Куниг Ф., Хайльброннер К., Шрёдер М. Международное право. - М.: Инфотропик, 2011. Раздел 1 §§ 1-2

Shaw M.N. International Law. - New York, 2008. Chapter 1, 2

Компетенция: 31, Н2, У1

Тақырып 2. Халықаралық құқық қайнар көздері

Халықаралық құқық қайнар көзінің түсінігі. Біріккен Ұлттар Ұйымының Халықаралық Сот Статутының 38 бап ережелері. Халықаралық құқық қайнар көздерінің классификациясы. Кодификация және халықаралық құқықтың прогресситі дамуы. Біріккен Ұлттар Ұйымының Халықаралық құқық комиссиясы. Халықаралық шарт түсінігі. Халықаралық шарттардың жасалуы, күшіне енуі, тіркелуі, жүзеге асырылуы, тоқтата тұрылуы, тоқтатылуы және жарамсыздығы бойынша жалпы сұрақтар. Халықаралық шарттардағы ескертпелер. Халықаралық әдет-ғұрып халықаралық құқықтың қайнар көзі ретінде. Халықаралық әдет-ғұрыптың элементтері: мемлекет тәжірибесі және бұл тәжірибені құқықтық норма ретінде танылуы (*opinio iuris sive necessitatis*). Әмбебап халықаралық әдет-ғұрып. Аймақтық әдет-ғұрып. Мемлекеттер мен халықаралық ұйымдардың біржақты актілері халықаралық құқықта міндеттемелердің пайда болу қайнар көздері ретінде. Халықаралық құқықтың жалпы қағидалары. 1970 жылдың 24 қазанында қабылданған Біріккен Ұлттар Ұйымының Жарғысына сәйкес мемлекеттердің достастық қатынастары мен ынтымақтастығы жөніндегі халықаралық құқықтың қағидалары туралы Декларация. 1975 жылдың 1 тамызда қабылданған Еуропадағы қауіпсіздік пен ынтымақтастық Кеңесінің Қорытынды Актісі. Халықаралық құқықтың жалпы қағидалары мен құқықтың жалпы қағидалары ара-қатынасы. Жалпы халықаралық құқықтың императивті нормалары (*ius cogens*). *Erga omnes* халықаралық-құқықтық міндеттемелері.

Міндетті әдебиет:

Международное право. Общая часть: учебник / И.И. Лукашук. - 3-е изд., перераб. и доп. - М.: Волтерс Клу-вер, 2005. Глава III

Витцум В.Г., Боте М., Дольцер Р., Кляйн Э., Куниг Ф., Хайльброннер К., Шрёдер М. Международное право. - М.: Инфотропик, 2011. Раздел 1, § 3

Shaw M.N. International Law. - New York, 2008. Chapter 3

Компетенция: 32, Н2, У1, У2

Тақырып 3. Халықаралық құқықты ұлттық құқық жүйесінде қолдану

Халықаралық құқықпен ұлттық құқық арақатынасының монистік және дуалистік теориялары. Халықаралық құқықты ұлттық құқық жүйесінде қолданудың жалпы қағидалары. Халықаралық құқықтың ұлттық құқықтан басымдылығы. Халықаралық шарттар нормаларының өздігінен жүзеге асырылуы критерийлері. Қазақстан Республикасының Конституциясы және халықаралық құқық. Қазақстан Республикасының халықаралық шарттарының жасалуы, жүзеге асырылуы және қолданылуы туралы Қазақстан Жоғары Соты мен Конституциялық Кеңестің нормативті қаулылары мен қаулылары. Ұлттық құқық жүйесіне халықаралық міндеттемелерді имплементациялау тәжірибесі мен құқықтық негізі. Инкорпорация. Трансформация. Жалпы, жеке немесе нақты сілтеме. Халықаралық әдет-ғұрыптық нормаларын ұлттық құқық жүйесінде қолдану. Қазақстан Республикасының құқықтық жүйесінде халықаралық құқық нормаларын қолдану тәжірибесі.

Міндетті әдебиет:

Международное право. Общая часть: учебник / И.И. Лукашук. - 3-е изд., перераб. и доп. - М.: Волтерс Клу-вер, 2005. Глава VII, IX

Витцум В.Г., Боте М., Дольцер Р., Кляйн Э., Куниг Ф., Хайльброннер К., Шрёдер М. Международное право. - М.: Инфотропик, 2011. Раздел 2

Shaw M.N. International Law. - New York, 2008. Chapter 4

Компетенция: 32, Н1, Н2, У1, У2

Тақырып 4. Халықаралық құқықтағы құқықсубъектілік

Мемлекет халықаралық құқықтың негізгі субъектісі ретінде. Халықаралық құқықтағы мемлекеттіліктің критерийлері. Мемлекеттік егемендік. Ұлттардың өзін өзі танытуға құқығы. Біріккен Ұлттар Ұйымы Халықаралық Сотының 2010 жылдың 22 шілдесінде қабылданған консультативті қорытындысы Accordance with International Law of the Unilateral Declaration of Independence in Respect of Kosovo. Мемлекеттік билік. Федеративті мемлекеттер және унитарлы мемлекеттер. Мемлекеттер мен үкіметті тану. Танудың декларативті теориясы. Танудың Конститутивті теориясы. Қуғындағы үкімет. Протекторат. Кондоминиум. Халықаралық

бакылаудағы территорияны билеу. Тайвань. Солтүстік Кипрдің Түрік Республикасы. Сахара Араб Демократиялық Республикасы. Мальталық орден. Қасиетті Тақ және Ватикан. Оңтүстік Осетия. Абхазия. Халықаралық ұйымдардың шектелген (функционалды) құқықсубъектілігі. Бекітілген және тұспалдамалы өкілеттіктер (express powers, implied powers).

Міндетті әдебиет:

Международное право. Общая часть: учебник / И.И. Лукашук. - 3-е изд., перераб. и доп. - М.: Волтерс Клу-вер, 2005. Глава XII

Витцум В.Г., Боте М., Дольцер Р., Кляйн Э., Куниг Ф., Хайльброннер К., Шрёдер М. Международное право. - М.: Инфотропик, 2011. Раздел 3

Shaw M.N. International Law. - New York, 2008. Chapter 5

Компетенции: 32, Н1, Н2, У1, У2

Тақырып 5. Халықаралық құқықтағы территория

Мемлекеттік территория түсінігі. Территорияны иемдену тәсілдері. Uti possidetis доктринасы. Мемлекеттік территорияны жалға алу. Сервитут. Мемлекеттік шекаралар түсінігі. Мемлекеттік шекаралардың делимитациясы мен демаркациясы. Мемлекеттік құрлықтық территориясы. Өуе кеңістігі. Өуе кеңістігінің бостандықтары. Каботаж. Теңіз кеңістігі (1982 жылдың 10 желтоқсанында қабылданған БҰҰ-ның теңіз құқығы туралы Конвенциясы, ішкі сулар, территориалды теңіз, іршелес зона, кеме қатынастары үшін қолданылатын бұғаздар, архипелаг-мемлекеттері, ерекше экономикалық аймақ, құрлықтық қайраң, ашық теңіз, қарақшылық анықтамасы, тексеруге құқық, ізін суытпай қудалау құқығы, аралдар режимі, жабық және жартылай жабық теңіздер, теңіз ортасын сақтау мен қорғау, теңіз түбі, Теңіз түбі жөніндегі Халықаралық орган, Каспий теңізінің құқықтық мәртебесі). Ғарыш кеңістігі. Арктика. Антарктика.

Міндетті әдебиет:

Международное право. Общая часть: учебник / И.И. Лукашук. - 3-е изд., перераб. и доп. - М.: Волтерс Клу-вер, 2005. Глава XIII

Витцум В.Г., Боте М., Дольцер Р., Кляйн Э., Куниг Ф., Хайльброннер К., Шрёдер М. Международное право. - М.: Инфотропик, 2011. Раздел 5

Shaw M.N. International Law. - New York, 2008. Chapter 10

Компетенция: 32, Н1, Н2, У1, У2

Тақырып 6. Халықаралық құқықтағы халық

Азаматтық түсінігі. Эффективті азаматтық концепциясы. Nottebohm (Liechtenstein v. Guatemala) ісі бойынша Біріккен Ұлттар Ұйымы Халықаралық Сотының 1955 жылдың 6 сәуірінде қабылдаған шешімі. Екі азаматтық. Шетел азаматтары. Азаматтығы жоқ тұлғалар. Азшылық ұлттар. Босқындар. Территориялық баспана. Саяси баспана. Дипломатиялық баспана. Адам құқықтарының түсінігі. Біріккен Ұлттар Ұйымының адам құқықтарын

қорғау жүйесі (Бас Ассамблея, Қауіпсіздік Кеңесі, Экономикалық және Әлеуметтік Кеңесінің адам құқықтарын қорғауды қамтамасыз етудегі ролі, адам құқықтары жөніндегі Кеңес, адам құқықтары жөніндегі Комитет, адам құқықтары жөніндегі Жоғары Комиссар, азаптауға қарсы Комитет, нәсілдік дискриминацияны жою жөніндегі Комитет, әйелдерге қарсы дискриминацияны жою жөніндегі Комитет, бала құқықтары жөніндегі Комитет, апартеид саясатына қарсы күрес әрекеттерінің координациясы жөніндегі Арнайы комитет). 1948 жылдың 10 желтоқсанында қабылданған Адам құқықтары туралы жалпыға бірдей декларациясы. 1966 жылдың 16 желтоқсанында қабылданған Адамның азаматтық және саяси құқықтары туралы халықаралық пакт. 1966 жылдың 16 желтоқсанында қабылданған Адамның экономикалық, әлеуметтік және мәдени құқықтары туралы халықаралық пакт. 1948 жылдың 9 желтоқсанында қабылданған Геноцид қылмысын алдыналу мен ол үшін жазалау туралы конвенция. 1989 жылдың 20 қарашасында қабылданған Бала құқықтары туралы Біріккен Ұлттар Ұйымының Конвенциясы. Еуропа Кеңесінің адам құқықтарын қорғау жүйесі (1950 жылдың 4 қарашасында қабылданған Адам құқықтары мен негізгі бостандықтарын қорғау туралы Еуропа конвенциясы, Адам құқықтары жөніндегі Еуропа Соты, адам құқықтарын қорғаудағы Еуропа Кеңесінің Министрлер Комитетінің ролі, 1961 жылдың 18 қазанында қабылданған Еуропалық әлеуметтік хартия, 1987 жылдың 26 қарашасында қабылданған Азаптау және адамгершіліксіз немесе адам қадір қасиетін қорлайтын әрекеттер немесе жазалауды алдын алу туралы Еуропа конвенциясы, Азшылық ұлттарды қорғау туралы Еуропа Кеңесінің нобайлы шарты 1995 ж. 1 ақпан). Еуропа Одағының адам құқықтарын қорғау жүйесі (адам құқықтарын қорғау қағидасы Еуропа Одағының жалпы қағидасы ретінде, Еуропа Одағының негізгі құқықтар жөніндегі хартиясы, 3 құркүйек 2008 жылғы С-402/05 Р и С-415/05 Р істері бойынша Еуропа Сотының шешімдері, Y.A. Kadi, Al Barakaat International Foundation v. Council of the European Union, Commission of the European Communities). Азаматтық халықты қарулы қақтығыстар кезінде қорғау (қарулы қақтығыс кезінде азаматтық халықаты қорғау қағидасы, Соғыс кезінде азаматтық халықты қорғау туралы 1949 жыл 12 тамызда қабылданған IV Женева конвенциясы, 1980 жылдың 10 қазанында қабылданған таңдаусыз әрекет ететін немесе аса залал келтіруші деп саналатын қарапайым қарудың нақты түрлерін қолдануды шектеу немесе тыйым салу туралы конвенция).

Міндетті әдебиет:

Международное право. Общая часть: учебник / И.И. Лукашук. - 3-е изд., перераб. и доп. - М.: ВолтерсКлувер, 2005. Глава XII

Витцум В.Г., Боте М., Дольцер Р., Кляйн Э., Куниг Ф., Хайльброннер К., Шрёдер М. Международное право. - М.: Инфотропик, 2011. Раздел 3, 5

Shaw M.N. International Law. - New York, 2008. Chapter 6-8

Компетенция: 32, Н1, Н2, У1, У2

Тақырып 7. Халықаралық құқықтағы юрисдикция

Ұлттық юрисдикция қағидасы. Заңшығарушы, атқарушы және соттық юрисдикция. Азаматтық істер бойынша юрисдикция. Қылмыстық істер бойынша юрисдикция. Территориялық юрисдикция. Пассивті персоналды юрисдикция. Әмбебап юрисдикция. Адамзатқа қарсы қылмыстар, бейбітшілікке қарсы қылмыстар және әскери қылмыстар үшін тұлғаларды қудалау бойынша юрисдикция. Экстрадиция. *Aut dedere aut iudicare* қағидасы (ұстап бер немесе сотта). *Questions Relation to the Obligation to Prosecute or Extradite (Belgium v. Senegal)* Біріккен Ұлттар Ұйымы Халықаралық Сотының 2012 жыл 20 шілдесінде қабылдаған шешімі. *Jurisdictional Immunities of the State (Germany v. Italy: Greece Intervening)* Біріккен Ұлттар Ұйымы Халықаралық Сотының 2012 жыл 3 ақпанында қабылдаған шешімі. *Acta iure imperii* және *acta iure gestionis* доктринасы. Дипломатиялық иммунитеттер мен артықшылықтар.

Міндетті әдебиет:

Международное право. Общая часть: учебник / И.И. Лукашук. - 3-е изд., перераб. и доп. - М.: Волтерс Клувер, 2005. Глава VI, VII, XI

Витцум В.Г., Боте М., Дольцер Р., Кляйн Э., Куниг Ф., Хайльброннер К., Шрёдер М. Международное право. - М.: Инфотропик, 2011. Раздел 3, 4

Shaw M.N. International Law. - New York, 2008. Chapter 12

Компетенция: 32, Н1, Н2, У1, У2

Тақырып 8. Халықаралық құқықтағы халықаралық ұйымдар

Халықаралық үкіметаралық ұйымның түсінігі және халықаралық үкіметаралық емес ұйымдар. Біріккен Ұлттар Ұйымы: мақсаты, қағидалары, Бас Ассамблея (құрылымы, өкілеттіктері және дауыс беру процедурасы), Қауіпсіздік Кеңесі (құрылымы, өкілеттіктері және дауыс беру процедурасы), Экономикалық және Әлеуметтік Кеңес (құрылымы, өкілеттіктері және дауыс беру процедурасы), Қамқоршылық Кеңесі, Хатшылық. Еуропалық Одақ. Еуропа Кеңесі. Еуропадағы қауіпсіздік пен ынтымақтастық ұйымы. Еуразиялық экономикалық бірлестік. Шанхай ынтымақтастық ұйымы. Ұжымдық қауіпсіздік шартының ұйымы. Халықаралық қызыл крест комитеті.

Міндетті әдебиет:

Международное право. Особенная часть: учебник / И.И. Лукашук. - 3-е изд., перераб. и доп. - М.: Волтерс Клувер, 2005. Глава II

Витцум В.Г., Боте М., Дольцер Р., Кляйн Э., Куниг Ф., Хайльброннер К., Шрёдер М. Международное право. - М.: Инфотропик, 2011. Раздел 4

Shaw M.N. International Law. - New York, 2008. Chapter 19, 22, 23

Компетенция: 32, Н1, Н2, У1, У2

Тақырып 9. Халықаралық дауларды бейбіт шешу құралдары

Халықаралық дауларды бейбіт жолмен шешу қағидасы. Халықаралық дауларды дипломатиялық жолдармен шешу (келісімсөздер, қайырымды қызмет және медиация, тергеу және келісімділік комиссиялары). Арбитраж. Халықаралық сот (құлымы, юрисдикциясы, дауларды шешу тәжірибесі). Теңіз құқығы бойынша халықаралық трибунал (құлымы, юрисдикциясы, дауларды шешу тәжірибесі). Еуропа Одағының Соты (құлымы, юрисдикциясы, дауларды шешу тәжірибесі).

Міндетті әдебиет:

Международное право. Особенная часть: учебник / И.И. Лукашук. - 3-е изд., перераб. и доп. - М.: Волтерс Клувер, 2005. Глава XI

Витцум В.Г., Боте М., Дольцер Р., Кляйн Э., Куниг Ф., Хайльброннер К., Шрёдер М. Международное право. - М.: Инфотропик, 2011. Раздел 7

Shaw M.N. International Law. - New York, 2008. Chapter 18

Компетенция: 32, Н1, Н2, У1, У2

Тақырып 10. Халықаралық құқықтағы жауапкершілік

Халықаралық-құқықтық жауапкершілік концепциясы. Халықаралық құқыққа қайшы әрекет үшін мемлекеттер жауапкершілігінің жалпы қағидалары. Мемлекет әрекеттерін саралау. Military and Paramilitary Activities in and against Nicaragua (Nicaragua v. United States of America) Біріккен Ұлттар Ұйымы Халықаралық Сотының 1986 жыл 27 маусымында қабылдаған шешімі. Халықаралық міндеттемені бұзу. Басқа мемлекет әрекеттеріне байланысты мемлекеттің жауапкершілігі. Құқыққа қайшылықты жоятын мән-жайлар (келісім, өзін өзі қорғау, контршаралар, форс-мажор, апат, аса қажеттілік). Мемлекет жауапкершілігінің мазмұны. Залалдың орнын толтыру нысандары (реституция, компенсация, сатисфакция, пайыздар). Мемлекетті жауапкершілікке тарту. 2001 жылдың 12 желтоқсанында қабылданған Мемлекеттердің халықаралық құқыққа қайшы әрекеттері үшін жауапкершілік туралы баптары. Халықаралық ұйымдарды жауапкершілікке тарту туралы баптар жобасы (жалпы қағидалары, халықаралық ұйым мен оның мүше мемлекеттерінің жауапкершілігі арасындағы ара-қатынас). Халықаралық құқықпен тыйым салынбаған әрекеттер нәтижесінде келтірілген зардап үшін халықаралық-құқықтық жауапкершілік.

Міндетті әдебиет:

Международное право. Особенная часть: учебник / И.И. Лукашук. - 3-е изд., перераб. и доп. - М.: Волтерс Клувер, 2005. Глава XIV

Витцум В.Г., Боте М., Дольцер Р., Кляйн Э., Куниг Ф., Хайльброннер К., Шрёдер М. Международное право. - М.: Инфотропик, 2011. Раздел 7

Shaw M.N. International Law. - New York, 2008. Chapter 14

Компетенция: 32, Н1, Н2, У1, У2

III. Тәжірибелік (семинарлық) сабақтардың үлгілі тізімі

Студенттер дәріс сабақтарында алған білімдерді бекіту үшін және де жоғарыда көрсетілген салаларда халықаралық құқықты қолдану мен білім алу саласында біліктіліктері мен машықтарын дамыту үшін қажеттілігін ескере отырып, бұл типтік бағдарлама авторлары семинар сабақтарының үлгілі тізімін төменде көрсетілгендей ұсынады.

1. Халықаралық құқық ерекше құқық жүйесі ретінде.
2. Халықаралық міндеттемелер қайнар көздері: халықаралық әдет-ғұрып, халықаралық құқықтың жалпы қағидалары, мемлекеттер және халықаралық ұйымдардың біржақты актілері.
3. Халықаралық шарт халықаралық құқықтың қайнар көзі ретінде (1 бөлім: халықаралық шарт түсінігі, халықаралық шарт жасасу, халықаралық шарттарға ескертпе).
4. Халықаралық шарт халықаралық құқықтың қайнар көзі ретінде (1 бөлім: атқару, қолдану, халықаралық шарттарды түсіндіру, халықаралық шарт пен үшінші мемлекеттер).
5. Мемлекет халықаралық құқықтың негізгі субъектісі ретінде.
6. Халықаралық құқықтағы территория (1 бөлім: мемлекеттік территория түсінігі, шекаралардың делимитациясы мен демаркациясы, құрлықтық территория, әуе кеңістігі)
7. Халықаралық құқықтағы территория (2 бөлім: теңіз кеңістігі, ғарыш кеңістігі. Арктика, Антарктика).
8. Халықаралық құқықтағы азаматтық.
9. Халықаралық құқықтағы адам құқықтарын қорғау (1 бөлім: Біріккен Ұлттар Ұйымының адам құқықтарын қорғау жүйесі).
10. Халықаралық құқықтағы адам құқықтарын қорғау (2 бөлім: Еуропа Кеңесінің адам құқықтарын қорғау жүйесі және Еуропа Одағының адам құқықтарын қорғау жүйесі).
11. Халықаралық құқықтағы адам құқықтарын қорғау (3 бөлім: азаматтық халықты қарулы қақтығыс кезінде қорғау).
12. Халықаралық құқықтағы юрисдикция (1 бөлім: заңшығарушы, атқарушы және сот юрисдикциясы, азаматтық істер бойынша юрисдикция, қылмыстық істер бойынша юрисдикция, территориялық юрисдикция, пассивті персоналды юрисдикция, әмбебап юрисдикция, мемлекеттің юрисдикциялық иммунитеті, экстрадиция).
13. Халықаралық құқықтағы юрисдикция (2 бөлім: дипломатиялық иммунитеттер мен артықшылықтар).
14. Біріккен Ұлттар Ұйымы (мақсаты, қағидалары, құрылымы, өкілеттіктері және басты органдарда дауыс беру).
15. Дауларды бейбіт жолдармен шешу.
16. Халықаралық Сот (құрамы, юрисдикциясы, дауларды шешу тәжірибесі).

17. Мемлекеттердің халықаралық құқыққа қайшы әрекеттері үшін жауапкершілігі (1 бөлім: Халықаралық құқыққа қайшы әрекет үшін мемлекеттер жауапкершілігінің жалпы қағидалары. Мемлекет әрекеттерін саралау. Халықаралық міндеттемені бұзу).

18. Мемлекеттердің халықаралық құқыққа қайшы әрекеттері үшін жауапкершілігі (2 бөлім: Құқыққа қайшылықты жоятын мән-жайлар, Мемлекет жауапкершілігінің мазмұны. Залалдың орнын толтыру нысандары, Мемлекеттерді жауапкершілікке тарту).

19. Халықаралық ұйымдардың халықаралық-құқықтық жауапкершілігі.

20. Халықаралық құқықпен тыйым салынбаған әрекеттер нәтижесінде келтірілген зардап үшін халықаралық-құқықтық жауапкершілік.

IV. Өзіндік дербес оқуға қалдырылған тақырыптардың тізімі

1. Халықаралық құқық қалыптастыру тарихы
2. Халықаралық құқық пен ұлттық құқықтың ара қатынасы
3. Халықаралық құқық жалпы императивтік нормасы *ius cogens* және *erga omnes* халықаралық мәндеттемелері.
4. Халықаралық шарттарға ескертпе жасау практикасы.
5. Қазақстан Республикасының құқықтық жүйесінде халықаралық құқық нормаларын қолдану практикасы.
6. Халықаралық құқықтағы мемлекет тәріздес мемлекеттердің құқықсубъектілігі.
7. Мемлекеттік шекаралардың делимитации және демаркация практикасы.
8. Қазақстан Республикасы юрисдикциясындағы тұлғалардың Біріккен Ұлттар Ұйымының адам құқықтарын қорғау Комитетіне шағымдану практикасы.
9. 1950 ж. 4 қарашасының Еуропа Одағының Еуропадағы Адам құқықтарын қорғау туралы Конвенциясына қосылуы.
10. Қарақшылықпен айналысатын тұлғаларды қылмыстар үшін қудалау туралы қазіргі практикасы.
11. Еуропадағы адам құқықтарын қорғау туралы ынтымақтастық және қауіпсіздікті қамтамасыз ету Ұйымының ролі.
12. Еуразиялық Экономикалық Комиссиясының функционалдығының құқықтық негіздері.
13. Біріккен Ұлттар Ұйымының Халықаралық құқық сотының консультативтік шешімдерін беру практикасы.
14. Құқыққа қайшылық жоятын жағдайларын қолдану практикасы.
15. Мемлекеттердің басқа мемлекеттердің әрекеттері үшін жауапкершілігі.
16. Қазақстан Республикасы құқықтық жүйесіне халықаралық міндеттемелерін имплементациялау практикасы мен құқықтық негіздері.
17. Біріккен Ұлттар Ұйымының Хатшылығымен халықаралық шарттарды тіркеу практикасы.
18. Каспий теңізінің құқықтық мәртебесін анықтау.
19. Еуропалық Одақ Сотының преюдициалдық шешімдерді шығару практикасы.
20. Халықаралық ұйымдар және оның мүше-мемлекеттерінің халықаралық құқықтағы жауапкершілік арақатынасы.
21. Қазақстан Республикасы құқықтық жүйесінде халықаралық құқық нормаларын қолдану.
22. Еуразиялық Экономикалық Қауымдастық функционалдығының құқықтық негіздері және практикасы.
23. Қазақстан Республикасының қатысуымен халықаралық дауларды шешу практикасы.

V. Ұсынылатын әдебиеттер тізімі

Нормативті құқықтық актілер:

1. 1995 жылы 30 тамызда республикалық референдумда қабылданған Қазақстан Республикасының Конституциясы, өзгертулер мен толықтырулармен.
2. 1945 ж. 26 маусымдағы БҰҰ Жарғысы.
3. 1969 ж. 23 мамырдағы Халықаралық шарттар құқығы туралы Вена конвенциясы.
4. 1961 ж. 18 сәуірдегі Дипломатиялық қатынастар туралы Вена конвенциясы.
5. 1963 ж. 23 сәуірдегі Консулдық қатынастар туралы Вена конвенциясы.
6. 1944 ж. 7 желтоқсандағы Халықаралық азаматтық авиация туралы конвенция.
7. 1982 ж. 10 желтоқсандағы Теңіз құқығы туралы БҰҰ конвенциясы.
8. 1966 ж. 16 желтоқсандағы Азаматтық және саяси құқықтар туралы халықаралық пакті.
9. 1966 ж. 16 желтоқсандағы Экономикалық, әлеуметтік және мәдени құқықтар туралы халықаралық пакті.
10. 1970 ж. 24 қазандағы БҰҰ-ның Жарғысына сәйкес Достық қатынастар мен мемлекеттердің арасындағы ынтымақтастыққа қатысты х/а құқықтың қағидалары туралы декларация.
11. 1975 ж. 1 тамыздағы Еуропадағы қауіпсіздік және ынтымақтастық жиналысының қорытынды актісі
12. 2000 ж. 10 қазандағы Еуразиялық Экономикалық Қауымдастықты құру туралы шарт

Негізгі әдебиет:

1. Международное право: учебник / Отв. ред. Ю.М. Колосов, Э.С. Кривчикова. - 2-е изд., перераб. и доп. - М.: Международные отношения, 2007.
2. Международное право. Общая часть: учебник / И.И. Лукашук. - 3-е изд., перераб. и доп. - М.: ВолтерсКлувер, 2005.
3. Международное право. Особенная часть: учебник / И.И. Лукашук. - 3-е изд., перераб. и доп. - М.: ВолтерсКлувер, 2005.
4. Кулжабаева Ж.О. Международное публичное право. Общая и особенные части. - Алматы: Юридическая литература, 2002.

Қосымша әдебиет:

1. Витцум В.Г., Боте М., Дольцер Р., Кляйн Э., Куниг Ф., Хайльброннер К., Шрёдер М. Международное право. - М.: Инфотропик, 2011.

2. Морское право и внутриконтинентальные государства: учебник / А.А.Салимгерей, Т.К.Ерджанов, М.А. Сарсембаев. - Алматы: Данекер, 2000.
3. Лукашук И.И. Современное право международных договоров. Т.1: Заключение международных договоров. - М.: ВолтерсКлувер, 2004.
4. Лукашук И.И. Современное право международных договоров. Т.2: Действие международных договоров. - М.: ВолтерсКлувер, 2006.
5. Shaw M.N. International Law. - New York, 2008.

VI. Типтік оқу бағдарламасының авторлары

1. Дауленов М.М. –құқық саласындағы Ph.D., АҚ «КАЗГЮУ университетінің» Басқарма Төрағасының орынбасары, С. Зиманов атындағы фундаменталды және іргелі ғылымдардың Академиясының директоры;
2. Құлжабаева Ж.О. –заң ғылымдарының кандидаты, Л.Н.Гумилев атындағы Еуразиялық ұлттық университетінің Халықаралық құқық кафедрасының профессоры;
3. Оралова Е.Д. –«КАЗГЮУ университеті» Халықаралық құқық кафедрасының меңгерушісінің м.а.

ТИПОВАЯ УЧЕБНАЯ ПРОГРАММА

(Образование высшее профессиональное)

МЕЖДУНАРОДНОЕ ПУБЛИЧНОЕ ПРАВО

по специальности бакалавриата
5В030200 - «Международное право»

4 кредита

Министерство образования и науки Республики Казахстан
Астана
2017

ПРЕДИСЛОВИЕ

- 1. РАЗРАБОТАНА И ВНЕСЕНА** учебно-методической секцией по группе специальностей «Право» при поддержке Бюро по оценке и сертификации юристов АО «Университет КАЗГЮУ».
- 2. УТВЕРЖДЕНА И ВВЕДЕНА В ДЕЙСТВИЕ** протокольным решением Республиканского учебно-методического совета высшего и послевузовского образования от 30 июня 2016 года.
- 3. ВВЕДЕНА ВПЕРВЫЕ.**
4. Типовая учебная программа разработана в соответствии с государственным общеобязательным стандартом высшего образования утверждённым Постановлением Правительства Республики Казахстан от 23 августа 2012 г. №1080 и «Типовым учебным планом по специальности высшего образования 5В030200 «Международное право», утвержденным Приказом и.о. Министра образования и науки Республики Казахстан от 16 августа 2013 г. №343.

Настоящая программа не может быть тиражирована и распространена без разрешения Учебно-методической секции по группе специальностей «Право»

ОГЛАВЛЕНИЕ

I. Пояснительная записка	23
II. Тематика лекционных занятий	27
III. Тематика практических (семинарских) занятий	33
IV. Примерный перечень тем, отведенных на самостоятельное изучение	35
V. Список рекомендуемой литературы	37
VI. Авторы типовой учебной программы	39

I. Пояснительная записка

Международное право представляет собой совокупность правовых норм, образованных в процессе практической деятельности государств, международных межправительственных организаций и иных субъектов данного права. В отличие от национальной правовой системы международное право является не вертикальной, а горизонтальной системой, направленной на обеспечение соблюдения и применения положений международных договоров, норм международного обычая и общих принципов международного права, прежде всего, субъектами, обладающими полной или ограниченной правосубъектностью в международном праве. Несмотря на это, в некоторых случаях бенефициарами норм международного права могут быть признаны физические и юридические лица. В качестве примера можно указать положения Международного пакта о гражданских и политических правах от 16 декабря 1966 г., ратифицированного законом Республики Казахстан от 28 ноября 2005 г. № 91. Положения данного международного договора, как отметил Верховный Суд Казахстана в своем нормативном постановлении от 10 июля 2008 г. № 1, являются самоисполнимыми и подлежат непосредственному применению на территории Республики. Таким образом, международное право представляет собой систему правовых норм, адресатами которых являются не только государства, государствовподобные образования и международные организации, но также в некоторых случаях - физические и юридические лица.

Целью учебной дисциплины «международное публичное право» является получение студентами специальности 5В030200 «международное право» знаний, способностей и умений в области образования и применения норм международного права в той сфере правоотношений публичного характера, субъектами которых выступают государства, государствовподобные образования, международные организации, а также в определенных случаях - физические и юридические лица.

Задачи учебной дисциплины «международное публичное право», соответственно, заключаются в усвоении студентами знаний, способностей и умений в области процесса создания и применения норм международного права, облеченных в форму положений международных договоров, правил международного обычая и общих принципов международного права; правосубъектности государств, государствовподобных образований и международных организаций; территориального аспекта государственного суверенитета; персонального аспекта государственного суверенитета (вопросы населения в международном праве); юрисдикции в международном праве; мирных средств разрешения международных споров и ответственности государств, государствовподобных образований, международных организаций, физических лиц за международно-

противоправные деяния, а также за действия, не запрещенные международным правом.

Пререквизитами данной учебной дисциплины являются «теория государства и права», «конституционное право Республики Казахстан», «история государства и права зарубежных стран».

В качестве **постреквизитов** учебной дисциплины «международное публичное право» выступают такие дисциплины как «право международных договоров», «право международных организаций», «дипломатическое и консульское право», «международное торговое право», «защита прав человека в международном праве», «ответственность в международном праве».

Таким образом, «международное публичное право», являясь учебной дисциплиной обязательного компонента в рамках специальности 5В030200 «международное право», представляет собой комплексную юридическую дисциплину, направленную на познание студентами международного правопорядка в целом с особым акцентом на процесс образования и применения норм международного права без необходимости раскрытия содержания отдельных элементов системы международного права. Более глубокое усвоение студентами данной специальности практики заключения, исполнения, приостановления и прекращения международных договоров, функционирования международных межправительственных организаций, защиты прав человека посредством международно-правовых механизмов, ответственности государств, государствовподобных образований, международных организаций и физических лиц за международно-противоправные деяния, а также за действия, не запрещенные международным правом, должно быть реализовано в рамках специализированных международно-правовых учебных дисциплин компонента по выбору.

В рамках курса изучаются новейшие изменения в правовой и политической жизни государства, связанные с реформой Конституции, а также с вопросами применения английского права в РК.

В процессе подготовки настоящей типовой учебной программы авторами принимался во внимание опыт преподавания Кафедрой международного права и международных отношений Казахского Гуманитарно-Юридического Университета дисциплины «международное публичное право» для студентов специальности 5В030200 «международное право». Кроме того, учитывался опыт Кафедры международного и европейского права Вроцлавского Университета (Республика Польша) по проведению учебных занятий преподавателями доктора хаб. юридических наук, профессора Б. Мельник и доктора Ph.D. юридических наук Б. Кшана, а также методологический подход старшего научного сотрудника Центра международного права им. Г. Лаутерпахта Кембриджского Университета,

профессора М.Н. Шоу к структуре и содержанию своего учебника «*International Law*» (6th ed., Cambridge University Press, New York 2008).

Курс предназначен для того, чтобы дать студентам следующие компетенции:

Знание: 31. понимать сущность международного права и его функции, знать структуру международно-правовой системы, правила определения содержания и структуры международно-правовой системы, а также применения международно-правовых норм, а также нормы правовой аргументации. 32. Иметь знания по теме источников, структуры, функций и правил создания и применения международного права, в том числе субъектов международного права, территории, ответственности в международном праве и применения международного права в международных и внутригосударственных правовых системах.

Навыки: Н1. Правильно и грамотно решать проблемы, связанные с аргументацией, в частности юридической аргументацией, с использованием правовой аргументации. Н2. Использовать внутренние и международные судебные решения, литературу в области права и информацию, собранную в базах данных.

Компетенции: У1. Учитывать этические, экономические и политические последствия международной правовой системы. У2. Думать и действовать независимо и критично в решении практических и правовых проблем.

В рамках учебной дисциплины «международное публичное право» предлагается приобретение студентами специальности 5В030200 «Международное право» знаний, способностей и умений, прежде всего, в области формирования и применения норм международного права субъектами данного права. Как обращено внимание выше, нормы международного права заключены в положениях международных правотворческих договоров (англ. *law-making treaties*), в практике государств, признанной в качестве правовой нормы (*opinio iuris sive necessitatis*), и в общих принципах международного права, свойственных исключительно системе международного права (например, принцип невмешательства во внутренние дела государств) и «произошедших» от общих принципов права, применяемых в рамках национальной правовой системы (например, *estoppel*, принцип пропорциональности). Указанные нормы порождают права и обязанности государств, государствовподобных образований, международных организаций, а также в некоторых случаях - физических и юридических лиц.

Как отмечают профессор Роберт Дженнингс и юридический советник британского внешнеполитического ведомства (англ. *the Foreign and Commonwealth Office*) Артур Ваттс в девятом выпуске своей книги «Международное право Оппенгейма», обладание международными правами и обязанностями предполагает, *pro tanto*, наличие международной правосубъектности. Несмотря на это, наличие правосубъектности в

международном праве совершенно не означает обладание полным объемом международных прав и обязанностей. Тем самым государства выступают в рамках международной правовой системы первичными субъектами с неограниченной компетенцией. Данная компетенция может быть ограничена лишь правами других субъектов международного права, императивными нормами общего международного права (*ius cogens*) и общим интересом защиты прав человека и окружающей среды. В то же время международные организации представляют собой производные субъекты международного права с ограниченной компетенцией. Как отметил Международный суд Организации Объединенных Наций в консультативном заключении *Legality of the Threat or Use of Nuclear Weapons* от 8 июля 1996 г. международные организации являются вторичными субъектами международного права, обладающие компетенцией, ограниченной функцией достижения общей цели. Кроме того, как показала практика Международного военного трибунала для суда и наказания главных военных преступников европейских стран оси в Нюрнберге, Международного военного суда для Дальнего Востока, Международного уголовного суда для бывшей Югославии, Международного уголовного трибунала по бывшей Югославии, Международного уголовного трибунала по Руанде и Международного уголовного суда, физические лица могут нести ответственность перед международным сообществом за деяния, запрещенные международным правом. Несмотря на это, физические и юридические лица могут быть бенефициарами многих международных договоров, заключенных между субъектами международного права. К таковым можно отнести международные соглашения в области защиты прав человека и некоторые международные инвестиционные соглашения, содержащие положения, которые обладают признаком самоисполнимости и могут быть непосредственно применены в национальной правовой системе.

Типовая учебная программа дисциплины «международное публичное право» построена таким образом, чтобы обеспечить усвоение студентами специальности 5В030200 «международное право» знаний, способностей и умений в отношении формирования и применения норм международного права субъектами данного права в определенной сфере правоотношений без необходимости более детального изучения отдельных элементов международного правопорядка.

II. Тематика лекционных занятий

Тема 1. Правовая природа международного права

Понятие международного права. История формирования международного права и ее влияние на правовую природу современного международного права. Международное право как особая система права. Отличие международного права от национального права. Соотношение международного публичного права и международного частного права. Фрагментация международного права и образование автономных режимов в международном праве.

Обязательная литература:

Международное право. Общая часть: учебник / И.И. Лукашук. - 3-е изд., перераб. и доп. - М.: Волтерс Клувер, 2005. Глава I §§ 1,2, Глава II, V
Витцум В.Г., Боте М., Дольцер Р., Кляйн Э., Куниг Ф., Хайльброннер К., Шрёдер М. Международное право. - М.: Инфотропик, 2011. Раздел 1 §§ 1-2
Shaw M.N. International Law. - New York, 2008. Chapter 1, 2

Компетенции: 31, Н2, У1

Тема 2. Источники международного права

Понятие источника международного права. Положение ст. 38 Статута Международного суда Организации Объединенных Наций. Классификация источников международного права. Кодификация и прогрессивное развитие международного права. Комиссия международного права Организации Объединенных Наций. Понятие международного договора. Общие вопросы заключения, вступления в силу и регистрации, исполнения, приостановления, прекращения и недействительности международных договоров. Оговорки к международным договорам. Международный обычай как источник международного права. Элементы международного обычая: практика государств и их признание данной практики в качестве правовой нормы (*opinio iuris sive necessitatis*). Всеобщий международный обычай. Региональный международный обычай. Односторонние акты государств и международных организаций как источники возникновения обязательств в международном праве. Общие принципы международного права. Декларация о принципах международного права, касающихся дружественных отношений и сотрудничества между государствами в соответствии с Уставом Организации Объединенных Наций от 24 октября 1970 г. Заключительный акт Сессии по безопасности и сотрудничеству в Европе от 1 августа 1975 г. Соотношение общих принципов международного права и общих принципов права. Императивные нормы общего международного права (*ius cogens*). Международно-правовые обязательства *erga omnes*.

Обязательная литература:

Международное право. Общая часть: учебник / И.И. Лукашук. - 3-е изд., перераб. и доп. - М.: Волтерс Клувер, 2005. Глава III

Витцум В.Г., Боте М., Дольцер Р., Кляйн Э., Куниг Ф., Хайльброннер К., Шрёдер М. Международное право. - М.: Инфотропик, 2011. Раздел 1, § 3
Shaw M.N. International Law. - New York, 2008. Chapter 3

Компетенции: 32, Н2, У1, У2

Тема 3. Применение международного права в национальной правовой системе

Монистическая и дуалистическая теории соотношения международного права и национального права. Общие принципы применения норм международного права в национальной правовой системе. Приоритет международного права над национальным правом. Критерии самоисполнимости положений международных договоров. Конституция Республики Казахстан и международное право. Нормативные постановления и постановления Верховного Суда и Конституционного Совета Казахстана в области заключения, исполнения и применения международных договоров Республики. Правовые основы и практика имплементации международных обязательств в национальную правовую систему. Инкорпорация. Трансформация. Общая, частная или конкретная отсылка. Применение норм международного обычая в национальной правовой системе. Практика применения норм международного права в правовой системе Республики Казахстан.

Обязательная литература:

Международное право. Общая часть: учебник / И.И. Лукашук. - 3-е изд., перераб. и доп. - М.: Волтерс Клувер, 2005. Глава VII, IX
Витцум В.Г., Боте М., Дольцер Р., Кляйн Э., Куниг Ф., Хайльброннер К., Шрёдер М. Международное право. - М.: Инфотропик, 2011. Раздел 2
Shaw M.N. International Law. - New York, 2008. Chapter 4

Компетенции: 32, Н1, Н2, У1, У2

Тема 4. Правосубъектность в международном праве

Государства как основные субъекты международного права. Критерии государственности в международном праве. Государственный суверенитет. Право на самоопределение народов. Консультативное заключение Международного суда Организации Объединенных Наций *Accordance with International Law of the Unilateral Declaration of Independence in Respect of Kosovo* от 22 июля 2010 г. Государственная власть. Федеративные государства и государства с унитарной формой правления. Признание государств и правительств. Декларативная теория признания. Конститутивная теория признания. Правительство в изгнании. Протекторат. Кондоминиум. Управление территорией под международным контролем. Тайвань. Турецкая Республика Северного Кипра. Сахарская Арабская Демократическая Республика. Мальтийский Орден. Святой Престол и Ватикан. Палестина. Южная Осетия. Абхазия. Ограниченная

(функциональная) правосубъектность международных организаций. Явные и подразумеваемые полномочия (*express powers, implied powers*).

Обязательная литература:

Международное право. Общая часть: учебник / И.И. Лукашук. - 3-е изд., перераб. и доп. - М.: Волтерс Клувер, 2005. Глава XII

Витцум В.Г., Боте М., Дольцер Р., Кляйн Э., Куниг Ф., Хайльброннер К., Шрёдер М. Международное право. - М.: Инфотропик, 2011. Раздел 3

Shaw M.N. International Law. - New York, 2008. Chapter 5

Компетенции: 32, Н1, Н2, У1, У2

Тема 5. Территория в международном праве

Понятие государственной территории. Способы приобретения территории. Доктрина *uti possidetis*. Аренда государственной территории. Сервитут. Понятие государственных границ. Делимитация и демаркация государственных границ. Сухопутная территория государства. Воздушное пространство. Свободы воздушного пространства. Каботаж. Морское пространство (Конвенция ООН по морскому праву от 10 декабря 1982 г., внутренние воды, территориальное море, прилежащая зона, проливы, используемые для международного судоходства, государства-архипелаги, исключительная экономическая зона, континентальный шельф, открытое море, определение пиратства, право на осмотр, право преследования по горячим следам, режим островов, замкнутые и полузамкнутые моря, защита и сохранение морской среды, морское дно, Международный орган по морскому дну, правовой статус Каспийского моря). Космическое пространство. Арктика. Антарктика.

Обязательная литература:

Международное право. Общая часть: учебник / И.И. Лукашук. - 3-е изд., перераб. и доп. - М.: Волтерс Клувер, 2005. Глава XIII

Витцум В.Г., Боте М., Дольцер Р., Кляйн Э., Куниг Ф., Хайльброннер К., Шрёдер М. Международное право. - М.: Инфотропик, 2011. Раздел 5

Shaw M.N. International Law. - New York, 2008. Chapter 10

Компетенции: 32, Н1, Н2, У1, У2

Тема 6. Население в международном праве

Понятие гражданства. Концепция эффективного гражданства. Решение Международного суда Организации Объединенных Наций от 6 апреля 1955 г. по делу *Nottebohm (Liechtenstein v. Guatemala)*. Способы приобретения гражданства. Двойное гражданство. Иностранцы. Лица без гражданства. Национальные меньшинства. Беженцы. Территориальное убежище. Политическое убежище. Дипломатическое убежище. Понятие прав человека. Система защиты прав человека Организации Объединенных Наций (роль Генеральной Ассамблеи, Совета Безопасности, Экономического и Социального Совета в обеспечении защиты прав человека, Совет по правам

человека, Комитет по правам человека, Верховный комиссар по правам человека, Комитет против пыток, Комитет по ликвидации расовой дискриминации, Комитет по ликвидации дискриминации в отношении женщин, Комитет по правам ребенка, Специальный комитет по координации деятельности по борьбе против политики апартеида). Всеобщая декларация прав человека от 10 декабря 1948 г. Международный пакт о гражданских и политических правах от 16 декабря 1966 г. Международный пакт об экономических, социальных и культурных правах от 16 декабря 1966 г. Конвенция по предупреждению преступления геноцида и наказания за него от 9 декабря 1948 г., Конвенция Организации Объединенных Наций о правах ребенка от 20 ноября 1989 г. Система защиты прав человека Совета Европы (Конвенция о защите прав человека и основных свобод от 4 ноября 1950 г., Европейский суд по правам человека, роль Комитет министров Совета Европы в защите прав человека, Европейская социальная хартия от 18 октября 1961 г., Европейская конвенция по предупреждению пыток и бесчеловечного или унижающего достоинство обращения или наказания от 26 ноября 1987 г., Рамочная конвенция Совета Европы о защите национальных меньшинств от 1 февраля 1995 г.). Система защиты прав человека Европейского Союза (принцип защиты прав человека как общий принцип права Европейского Союза, Хартия Европейского Союза об основных правах, решение Суда Европейского Союза от 3 сентября 2008 г. по объединенным делам C-402/05 P и C-415/05 P, *Y.A. Kadi, Al Barakaat International Foundation v. Council of the European Union, Commission of the European Communities*). Защита гражданского населения в период вооруженных конфликтов (принцип защиты гражданского населения в период вооруженного конфликта, IV Женевская конвенция о защите гражданского населения во время войны от 12 августа 1949 г., Конвенция о запрещении или ограничении применения конкретных видов обычного оружия, которые могут считаться наносящими чрезмерные повреждения или имеющие неизбирательное действие от 10 октября 1980 г.).

Обязательная литература:

Международное право. Общая часть: учебник / И.И. Лукашук. - 3-е изд., перераб. и доп. - М.: Волтерс Клувер, 2005. Глава XII
Витцум В.Г., Боте М., Дольцер Р., Кляйн Э., Куниг Ф., Хайльброннер К., Шрёдер М. Международное право. - М.: Инфотропик, 2011. Раздел 3, 5
Shaw M.N. International Law. - New York, 2008. Chapter 6-8

Компетенции: 32, Н1, Н2, У1, У2

Тема 7. Юрисдикция в международном праве

Принцип национальной юрисдикции. Законодательная, исполнительная и судебная юрисдикция. Юрисдикция по гражданским делам. Юрисдикция по уголовным делам. Территориальная юрисдикция. Пассивная персональная юрисдикция. Универсальная юрисдикция. Юрисдикция в отношении

преследования лиц за военные преступления, преступления против мира и преступления против человечества. Экстрадиция. Принцип *aut dedere aut iudicare* (выдай либо суди). Решение Международного суда Организации Объединенных Наций от 20 июля 2012 г. по делу *Questions Relation to the Obligation to Prosecute or Extradite (Belgium v. Senegal)* Европейский ордер на арест. Юрисдикционный иммунитет государства. Иммунитет государств в отношении собственности. Решение Международного суда Организации Объединенных Наций от 3 февраля 2012 г. по делу *Jurisdictional Immunities of the State (Germany v. Italy: Greece Intervening)*. Доктрина *acta iure imperii* и *acta iure gestionis*. Дипломатические иммунитеты и привилегии.

Обязательная литература:

Международное право. Общая часть: учебник / И.И. Лукашук. - 3-е изд., перераб. и доп. - М.: Волтерс Клувер, 2005. Глава VI, VII, XI
Витцум В.Г., Боте М., Дольцер Р., Кляйн Э., Куниг Ф., Хайльброннер К., Шрёдер М. Международное право. - М.: Инфотропик, 2011. Раздел 3, 4
Shaw M.N. International Law. - New York, 2008. Chapter 12

Компетенции: 32, Н1, Н2, У1, У2

Тема 8. Международные организации в международном праве

Понятия международной межправительственной организации и международной неправительственной организации. Организация Объединенных Наций: цели, принципы, Генеральная Ассамблея (состав, компетенция и голосование), Совет Безопасности (состав, компетенция и голосование), Экономический и Социальный Совет (состав, компетенция и голосование), Совет по опеке, Секретариат. Европейский Союз. Совет Европы. Организация по безопасности и сотрудничеству в Европе. Евразийское Экономическое Сообщество. Шанхайская организация сотрудничества. Организация договора о коллективной безопасности. Международный Комитет Красного Креста.

Обязательная литература:

Международное право. Особенная часть: учебник / И.И. Лукашук. - 3-е изд., перераб. и доп. - М.: Волтерс Клувер, 2005. Глава II
Витцум В.Г., Боте М., Дольцер Р., Кляйн Э., Куниг Ф., Хайльброннер К., Шрёдер М. Международное право. - М.: Инфотропик, 2011. Раздел 4
Shaw M.N. International Law. - New York, 2008. Chapter 19, 22, 23

Компетенции: 32, Н1, Н2, У1, У2

Тема 9. Мирные средства разрешения международных споров.

Принцип мирного разрешения международных споров. Дипломатические способы разрешения международных споров (переговоры, добрые услуги и медиация, следственные и согласительные комиссии). Арбитраж. Международный суд (состав, юрисдикция, практика разрешения споров). Международный трибунал по морскому праву (состав, юрисдикция,

практика разрешения споров). Суд Европейского Союза (состав, юрисдикция, практика разрешения споров).

Обязательная литература:

Международное право. Особенная часть: учебник / И.И. Лукашук. - 3-е изд., перераб. и доп. - М.: Волтерс Клувер, 2005. Глава XI

Витцум В.Г., Боте М., Дольцер Р., Кляйн Э., Куниг Ф., Хайльброннер К., Шрёдер М. Международное право. - М.: Инфотропик, 2011. Раздел 7

Shaw M.N. International Law. - New York, 2008. Chapter 18

Компетенции: 32, Н1, Н2, У1, У2

Тема 10. Ответственность в международном праве

Концепция международно-правовой ответственности. Общие принципы ответственности государств за международно-противоправные деяния. Квалификация поведения государства. Решение Международного суда Организации Объединенных Наций от 27 июня 1986 г. по делу *Military and Paramilitary Activities in and against Nicaragua (Nicaragua v. United States of America)*. Нарушение международного обязательства. Ответственность государства в связи с деянием другого государства. Обстоятельства, исключающие противоправность (согласие, самооборона, контрмеры, форс-мажор, бедствие, состояние необходимости). Содержание международной ответственности государства. Формы возмещения вреда (реституция, компенсация, сатисфакция, проценты). Призывание государства к ответственности. Статьи об ответственности государств за международно-противоправные деяния от 12 декабря 2001 г. Проект статей об ответственности международных организаций (общие принципы, соотношение ответственности международной организации и ответственности ее государств-членов). Международно-правовая ответственность государств за вредные последствия действий, не запрещенных международным правом.

Обязательная литература:

Международное право. Особенная часть: учебник / И.И. Лукашук. - 3-е изд., перераб. и доп. - М.: Волтерс Клувер, 2005. Глава XIV

Витцум В.Г., Боте М., Дольцер Р., Кляйн Э., Куниг Ф., Хайльброннер К., Шрёдер М. Международное право. - М.: Инфотропик, 2011. Раздел 7

Shaw M.N. International Law. - New York, 2008. Chapter 14

Компетенции: 32, Н1, Н2, У1, У2

III. Примерная тематика практических (семинарских) занятий

Принимая во внимание тот факт, что в рамках практических (семинарских) занятий студентам необходимо закрепить те знания, которые были получены на лекционных занятиях, а также развить свои способности и умения в области образования и применения норм международного права в вышеуказанных сферах, примерный перечень тем практических (семинарских) занятий по дисциплине «международное публичное право», по мнению авторов настоящей типовой программы, должен быть нижеследующим.

1. Международное право как особая система права.
2. Источники международных обязательств: международный обычай, общие принципы международного права, односторонние акты государств и международных организаций.
3. Международный договор как источник международного права (часть 1: понятие международного договора, заключение международных договоров, оговорки к международным договорам).
4. Международный договор как источник международного права (часть 2: соблюдение, применение, толкование международных договоров, международный договор и третьи государства).
5. Государства как основные субъекты международного права.
6. Территория в международном праве (часть 1: понятие государственной территории, делимитация и демаркация границ, сухопутная территория, воздушное пространство).
7. Территория в международном праве (часть 2: морское пространство, космическое пространство. Арктика, Антарктика).
8. Гражданство в международном праве.
9. Защита прав человека в международном праве (часть 1: система защиты прав человека Организации Объединенных Наций).
10. Защита прав человека в международном праве (часть 2: система защиты прав человека Совета Европы и система защиты прав человека Европейского Союза).
11. Защита прав человека в международном праве (часть 3: защита гражданского населения в период вооруженных конфликтов).
12. Юрисдикция в международном праве (часть 1: законодательная, исполнительная и судебная юрисдикция, юрисдикция по гражданским делам, юрисдикция по уголовным делам, территориальная юрисдикция, пассивная персональная юрисдикция, универсальная юрисдикция, юрисдикционный иммунитет государства, экстрадиция).
13. Юрисдикция в международном праве (часть 2: дипломатические иммунитеты и привилегии).

14. Организация Объединенных Наций (цели, принципы, состав, компетенция и голосование в главных органах).
15. Мирные средства разрешения международных споров.
16. Международный суд (состав, юрисдикция, практика разрешения споров).
17. Ответственность государств за международно-противоправные деяния (часть 1: общие принципы ответственности государств за международно-противоправные деяния, квалификация поведения государства, нарушение международного обязательства).
18. Ответственность государств за международно-противоправные деяния (часть 2: обстоятельства, исключающие противоправность, содержание международной ответственности государства, формы возмещения вреда, призывание государства к ответственности).
19. Международно-правовая ответственность международных организаций.
20. Международно-правовая ответственность государств за вредные последствия действий, не запрещенных международным правом.

IV. Примерный перечень тем, отведенных на самостоятельное изучение

1. История формирования международного права.
2. Соотношение международного публичного права и международного частного права.
3. Императивные нормы общего международного права *ius cogens* и международные обязательства *erga omnes*.
4. Практика формулирования оговорок к международным договорам.
5. Практика применения норм международного права в правовой системе Республики Казахстан.
6. Право субъектность государство подобных образований в международном праве.
7. Практика делимитации и демаркации государственных границ.
8. Практика обращения лиц, находящихся под юрисдикцией Республики Казахстан, в Комитет по правам человека Организации Объединенных Наций.
9. Присоединение Европейского Союза к Европейской конвенции о защите прав человека и основных свобод от 4 ноября 1950 г.
10. Современная практика уголовного преследования лиц, занимающихся пиратством.
11. Роль Организации по безопасности и сотрудничеству в Европе в защите прав человека.
12. Правовые основы и практика функционирования Евразийской Экономической Комиссии.
13. Практика Международного суда Организации Объединенных Наций в выдаче консультативных заключений.
14. Практика применения обстоятельств, исключающих противоправность.
15. Ответственность государства в связи с деянием другого государства
16. Правовые основы и практика имплементации международных обязательств в правовую систему Республики Казахстан.
17. Практика регистрации Секретариатом Организации Объединенных Наций международных договоров.
18. Проблемы определения правового статуса Каспийского моря.
19. Практика Суда Европейского Союза в выдаче преюдициальных решений.
20. Соотношение ответственности международных организаций и ответственности их государств-членов в международном праве.
21. Применение норм международного права в правовой системе Республики Казахстан.
22. Правовые основы и практика функционирования Евразийского Экономического Сообщества.

23. Практика разрешения международных споров с участием Республики Казахстан.

V. Список рекомендуемой литературы

Нормативные правовые акты:

1. Конституция Республики Казахстан, принятая на республиканском референдуме 30 августа 1995 г., с изменениями и дополнениями.
2. Устав Организации Объединенных Наций от 26 июня 1945 г.
3. Венская конвенция о праве международных договоров от 23 мая 1969 г.
4. Венская конвенция о дипломатических сношениях от 18 апреля 1961 г.
5. Венская конвенция о консульских сношениях от 24 апреля 1963 г.
6. Конвенция о международной гражданской авиации от 7 декабря 1944 г.
7. Конвенция Организации Объединенных Наций по морскому праву от 10 декабря 1982 г.
8. Международный пакт о гражданских и политических правах от 16 декабря 1966 г.
9. Международный пакт об экономических, культурных и социальных правах от 16 декабря 1966 г.
10. Декларация о принципах международного права, касающихся дружественных отношений и сотрудничества между государствами в соответствии с Уставом Организации Объединенных Наций от 24 октября 1970 г.
11. Заключительный акт Сопещения по безопасности и сотрудничеству в Европе от 1 августа 1975 г.
12. Договор об учреждении Евразийского Экономического Сообщества от 10 октября 2000 г.

Основная литература:

1. Международное право: учебник / Отв. ред. Ю.М. Колосов, Э.С. Кривчикова. - 2-е изд., перераб. и доп. - М.: Международные отношения, 2007.
2. Международное право. Общая часть: учебник / И.И. Лукашук. - 3-е изд., перераб. и доп. - М.: Волтерс Клувер, 2005.
3. Международное право. Особенная часть: учебник / И.И. Лукашук. - 3-е изд., перераб. и доп. - М.: Волтерс Клувер, 2005.
4. Кулжабаева Ж.О. Международное публичное право. Общая и особенные части. - Алматы: Юридическая литература, 2002.

Дополнительная литература:

1. Витцум В.Г., Боте М., Дольцер Р., Кляйн Э., Куниг Ф., Хайльброннер К., Шрёдер М. Международное право. - М.: Инфотропик, 2011.

2. Морское право и внутриконтинентальные государства: учебник / А.А. Салимгерей, Т.К. Ерджанов, М.А. Сарсембаев. - Алматы: Данекер, 2000.
3. Лукашук И.И. Современное право международных договоров. Т.1: Заключение международных договоров. - М.: Волтерс Клувер, 2004.
4. Лукашук И.И. Современное право международных договоров. Т.2: Действие международных договоров. - М.: Волтерс Клувер, 2006.
5. Shaw M.N. International Law. - New York, 2008.

VI. Авторы типовой учебной программы

1. Дауленов М.М. - доктор Ph.D. в области права, Заместитель Председателя Правления АО «Университет КАЗГЮУ», Директор Академии фундаментальных и прикладных наук им. С. Зиманова;
2. Кулжабаева Ж.О. - кандидат юридических наук, профессор Кафедры международного права Евразийского национального Университета им. Л.Н. Гумилева;
3. Оралова Е.Д. – И.о. Заведующего Кафедрой международного права АО «Университет КАЗГЮУ».